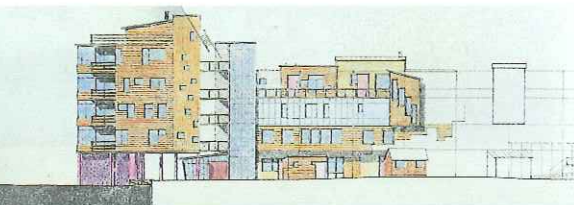
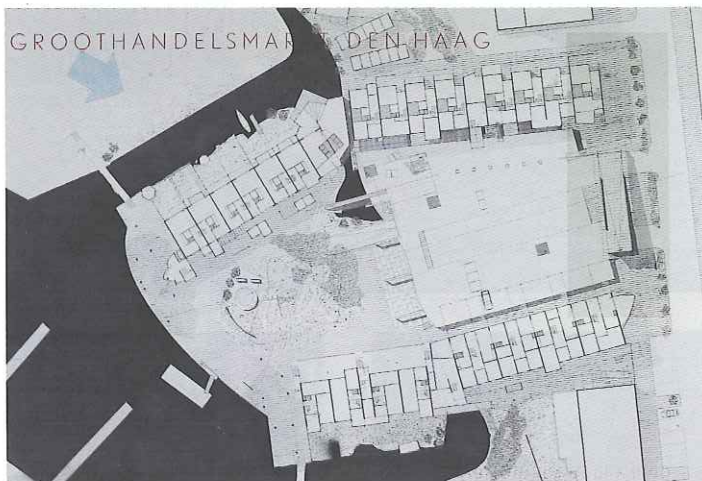


Ingezonden door: Delft
 Studierichting: Architectuur
 Mentoren: J.D. Besch, Hein de Haan,
 Lucien Kroll, Arie Hogeslag,
 Leen Hulbos



Met behulp van een computerprogramma van Lucien Kroll is inspraak gesimuleerd bij het ontwerp van deze woonwijk. Ondanks kritiek op deze opzet vindt de jury het ontwerp van stedenbouwkundig plan, tot woonomgeving en woning goed doordacht.

De architectuur wordt bij dit herinrichtingsplan van het Groothandelsmarktterrein te Den Haag opgevat als onderdeel van de problematiek van de stad en niet als autonoom verschijnsel. Verschillende onderzoeken vormen de basis voor een programma, een ontwerpstrategie en voorbeelden van mogelijke uitwerkingen.

Het programma is gebaseerd op de gemeentelijke nota "Buurtcultuur door keuze en zelfbeheer als middel". De gemeente probeerde hiermee tot een eigen tijdse invulling van het begrip buurtcultuur te komen, waarbij begrippen als zelfbeheer, flexibiliteit, identiteit en zelfwerkzaamheid een belangrijke rol speelden. Bij de uitwerking van de meervoudige studieopdracht voor het Groothandelsmarktterrein werden deze thema's alleen opgepakt door het bureau Kroll. De beide andere bureaus beschouwden ze als achterhaald. In navolging van Kroll tracht dit plan het buurtcultuurthema inhoud te geven door een leefmilieu te ontwikkelen waarbij de bewoners zich betrokken voelen.

De strategie voor de aanpak van het Groothandelsmarktterrein is ontwikkeld vanuit het idee om het aspect architectuur te plaatsen temidden van diverse externe invloedsfactoren. Deze stellingname is een reactie op de hiërarchische structuur van de huidige bouwpraktijk waarbij de architect een centrale positie inneemt. Daardoor worden al in een vroeg stadium zaken vastgelegd die zodoende onnodige beperkingen opleggen. De gevolgde strategie maakt daarentegen verschillende invullingen mogelijk. Door het ontwerp en het gebruiksproces in een aantal fases op te delen worden er telkens met wisselende spelers bepaalde zaken vastgelegd, terwijl andere vrijgelaten kunnen worden. Per fase wordt bepaald welke programmatische, functionele, formele en uitvoeringstechnische uitspraken gedaan moeten worden. Tegenover de architect als de brutale alleenheerser wordt de architect geplaatst als participant in een proces van sociale en maatschappelijke confrontaties. Er wordt dan ook niet geprobeerd om een gaaf, af plan te ontwerpen voor het terrein of een gebouw. De bedoeling is dat de architectuur de voorwaarden, conflicten en compromissen blootlegt waaronder ze tot stand is gekomen, en op die wijze haar complexe ontstaansgeschiedenis weerspiegelt, in plaats van haar te verbergen achter een verdoezelend image.

Het plan is ontworpen met behulp van het door het bureau Kroll ontwikkelde computerprogramma "Paysage". Hierdoor kon overzicht over het geheel behouden blijven, terwijl de onderdelen met verschillende participanten tot stand kwamen.

Dit project is het resultaat van twee persoonlijk fasci-

Marriëtte Adriaanssen

Ingezonden door: Eindhoven

Studierichting: Architectuur

Mentoren: Lex Kersemakers,

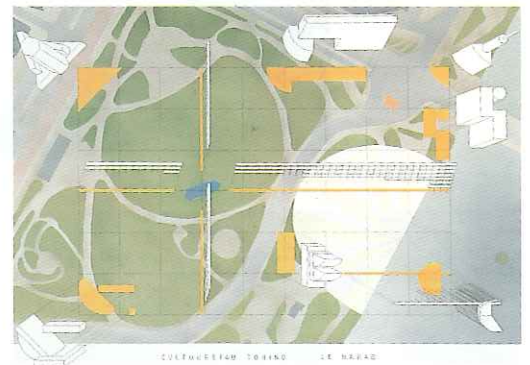
Rudy Uytenhaak, Gerard van Zeijl

naties. Ten eerste die voor de stad Turijn, ten tweede die voor allerhande kunstdisciplines. De tweede fascinatie leidde tot het programma, bestaande uit repetitieuimten voor musici, dansers en toneelspelers, ateliers voor beeldend kunstenaars alsmede een theater, museum, mediatheek en restaurant. De functies zijn als een gemeenplaats voor artistieke daden, een cultuurstad, geprojecteerd op een park in het centrum van Turijn. Gezien de omvang van het programma is het ondergebracht in meerdere gebouwen. Daardoor kon het park behouden blijven en werd de stedenbouwkundige kant van de opgave interessanter.

Het stedenbouwkundige plan is gebaseerd op een analyse van het park en een studie van een aantal thema's die in de huidige stad aanwezig zijn. Het voor de aanpak van de opgave benodigde gereedschap is verkregen door de interpretatie van deze thema's: de Romeinse stad met zijn grid, lange assen, stadspoor-ten en specifieke wijze van oprichten; voorts de uniforme hoogte, de maskerade en de kleurenkaart van de stad. De analyse van het park leidde tot de conclusie twee cirkels in het park niet te bebouwen; een gazon en een plein. De gebouwen van de cultuurstad zijn als afzonderlijke elementen in het park geplaatst. Het programma is zo over de gebouwen verdeeld dat men zich altijd door het park moet bewegen. Het centrum van de cultuurstad is opgevat als een anti-centrum, een oase van rust geprojecteerd op een reeds aanwezige vijver.

De assen die van daaruit vertrekken zijn vormgegeven als portico's, enorme flaneertoestellen die de wandelende Italiaan enkele extra kilometers loopruimte verschaffen. Van de gebouwen is alleen de massa in hoofdlijnen bepaald. Eén van de gebouwen is verder uitgewerkt, een toren in de noordoosthoek van de cultuurstad. Ze prikt door de uniforme hoogte van Turijn heen en gaat een relatie aan met de enige andere toren van Turijn. Daarnaast vormt het een baken en panoramapunt op de grens van de stad en het heuvellandschap.

Onder in de buik van het gebouw zijn de ateliers gevestigd, de introverte bovenkant bevat studiecellen voor musici. Door de verschillende disciplines die in het gebouw gehuisvest zijn elk een eigen uitdrukking te geven kan het gebouw, hoewel één volume, toch op meerdere manieren geïnterpreteerd worden.



In een park langs de Po in Turijn zijn diverse nieuwe cultuurgebouwen gesitueerd. Verder uitgewerkt zijn een toren met ateliers en "flaneertoestellen" voor extra kilometers loopruimte. Fraai gepresenteerd, maar van geringe bruikbaarheid, meent de jury.

7 Het concept van het bezoekerscentrum, bestaande uit drie contrasterende elementen, is een fris statement en spreekt aan door de krachtige compositie. In zijn hoofdlijnen vormt het ontwerp een goed antwoord op de betrekkelijk eenvoudige opgave. De uitwerking van zowel concept als architectuur gaat echter niet ver genoeg.

De poging om het gebruikelijke isolement van bezoekerscentra voor natuurgebieden te doorbreken is goed geslaagd. Het bereikbaarheidsprobleem van bezoekerscentra is op eenvoudige en fundamentele wijze opgelost door het bezoekerscentrum voor de Ooyppolder in het centrum van Nijmegen te situeren en een bootverbinding naar het natuurgebied te realiseren. De stedelijke ligging maakt bovendien een verbreding van de functie van het bezoekerscentrum mogelijk.

De ontwerper laat een kans liggen door slechts een onbeduidende relatie van het bezoekerscentrum met het hoger gelegen Valkhof en stadscentrum te realiseren. Zowel functioneel als in architectonisch opzicht heeft deze verbinding onvoldoende betekenis gekregen in verhouding met de hooggelegen voetgangersbrug van het bezoekerscentrum naar de aanlegsteiger. Als de voetgangersbrug niet op de pijler was gestopt, maar was doorgetrokken richting Valkhof, was een evenwichtiger compositie bereikt. In architectonisch opzicht is de pijler in het water grof te noemen.

Door in te gaan op de historie van de plek krijgt het plan, onder andere door de integratie van de voormalige Stratemakerstoren een extra dimensie.

8 Het behoud van zowel het karakter als het isolement van de wijk Barceloneta is het uitgangspunt van het project. Dit gaat verder dan het gemeentelijk stedenbouwkundig beleid dat erop gericht is het behoud van Barceloneta te koppelen aan de integratie bij Barcelona. Aan het ontwerp gaat een onderzoek vooraf naar de geschiedenis en het karakter van Barceloneta. Het is een waardevolle inventarisatie, maar de conclusies schieten tekort.

De jury staat sympathiek ten opzichte van de intentie om het eigen karakter van de wijk te behouden. De grote druk op de wijk, veroorzaakt door de grootscheepse ontwikkelingen rond de komende Olympische Spelen in Barcelona, en de verpaupering van de wijk vereist een vergaande beheersing en begeleiding van het proces van revitalisatie. Gezien de geschetste situatie moeten de voorwaarden voor het gewenste behoud hard gesteld en goed bewaakt worden.

Met het oog op de geformuleerde probleemstelling concentreert het plan zich onvoldoende op de hoofdzaken. Zo wordt niet duidelijk gemaakt welke elementen wezenlijk zijn als dragers van het karakter van de wijk. Er wordt evenmin een helder beeld geschetst van de gewenste ontwikkelingen. Ook

op de noodzakelijke begeleiding van het verbeteringsproces wordt onvoldoende ingegaan. Hierdoor zijn de voorgestelde ingrepen te incidenteel van karakter. De ruimtelijke middelen die gehanteerd worden om het karakter van Barceloneta te versterken zijn zwak en bieden zeker geen garantie voor het bereiken van het gewenste resultaat. Er wordt onvoldoende aannemelijk gemaakt dat de voorstellen van het plan opgewassen zijn tegen het heersende krachtenspel.

9 Het ontwerp van de club is een demonstratie van hetgeen met architectonische middelen gedaan kan worden. Vooral in het interieur kent de kleine club een boeiende ruimtelijke ontwikkeling. De maatvoering en de opbouw van de voorgevel is in grafisch opzicht harmonieus al is er op details, zoals de ontmoeting van de cilinder en de sokkel, wel kritiek mogelijk. Als zelfstandige vorm is het ontwerp geslaagd.

Daarbij moet wel opgemerkt worden dat er een exorbitant programma aan het ontwerp ten grondslag ligt. Met een dergelijke programmatische overdaad legt de ontwerper zichzelf geen enkele beperking op, maar geeft zichzelf een excuus om alles te ontwerpen wat denkbaar is.

De kleine club maakt zowel qua vormgeving als qua functie zijn plaats aan de Dam niet waar. Ze krijgt daarvoor niet de betekenis voor de stad die deze lokatie vereist. De besloten functie in combinatie met de massieve, gesloten sokkel van het gebouw legt in onvoldoende mate een relatie met het monumentale en openbare plein. De architectuur reageert onvoldoende op het naastgelegen pand van de Bijenkorf.

10 De inzending geeft blijk van de virtuositeit van de ontwerpers ten aanzien van de beheersing van de ruimte en de inzet van materiaal. De maquette en de panelen tonen fraaie beelden van intrigerende ruimten.

Het valt echter te betreuren dat het plan elke discussie erover uitsluit door zichzelf buiten elke context te plaatsen. Zo is er geen probleemstelling, geen lokatie, terwijl een programma eerst tijdens het planproces ontwikkeld is. Daardoor wordt elke poging om door te dringen tot de essentie van het plan onmogelijk gemaakt. De inzending komt daarmee zelfs op gespannen voet te staan met de inzendingvoorwaarden, waarin een probleemstelling vereist wordt. De mystiek die uit de toelichting spreekt, blijft in het ontwerp onbeantwoord.

11 Het plan is een oprechte en genuanceerde poging om de invloed van de gebruikers op het ontwerpproces te optimaliseren teneinde de betrokkenheid van de bewoner bij zijn buurt te vergroten. De theoretische achtergrond van het ontwerp sluit nauw aan bij de uitgangspunten die Lucien Kroll

hanteerde bij het plan dat hij voor deze lokatie maakte.

Als middel om inspraak te simuleren wordt een computerprogramma ingezet. Het uitgangspunt om hiermee door middel van formele amendementen een ontwikkelingsproces na te bootsen is zeer goed. Vooral omdat het doel daarvan is om in het ontwerpproces de invloed van participanten te vergroten. De aandacht is daarbij echter eenzijdig gericht op architectuur en ruimtelijke aspecten. De waardering voor een buurt is lang niet alleen daarvan afhankelijk. Zo blijkt in de praktijk de samenhang tussen het gebruik en de voorzieningen van groot belang te zijn. In dit plan wordt daar ten onrechte aan voorbij gegaan.

De relatie van de romantisch getinte theorie met het ontwerp blijft onduidelijk. Toch is het uiteindelijke ontwerp met referenties naar de Russische constructivisten op alle niveaus van stedenbouwkundig plan tot de woning en de directe woonomgeving goed doorzacht. Gezien de zelfstandigheid van de strak ingekaderde lokatie is het eigenzinnige karakter van de buurt goed te verdedigen. Zowel het stedenbouwkundig als het architectonisch ontwerp heeft een hoge ruimtelijke kwaliteit.

12 In stedenbouwkundig opzicht moet het plan voor de Cultuurstad een relatie leggen met de stad Turijn. Dit uitgangspunt wordt echter op oppervlakkige wijze vertaald in het concept. Ondanks de poging om een compositie te creëren wordt er geen samenhang bereikt, noch tussen het plan en de stad, noch tussen de verschillende onderdelen van het plan onderling. Het concept met de verdraaide assen is te groot en te dominant voor de lokatie.

De vormgeving van de afzonderlijke bouwwerken is schematisch. De relatie van de architectuur van de gebouwen met de stad blijft onduidelijk. Het plan is erg formalistisch, de bruikbaarheid voor de te huisvesten functies gering. De presentatie is fraai, vooral de maquettes hebben een hoge beeldende kwaliteit.

13 Aan het ontworpen complex ligt een origineel concept ten grondslag. Een wisselende groep kunstenaars en een museum worden ondergebracht in een complex dat qua ruimtelijke opbouw, situering en functie doet denken aan een klooster. Een gebouwtype dat goed aansluit bij de visie van de inzender op de functie, waarbij het isolement en de bezinning een belangrijke rol spelen. Voor de inspiratie van de kunstenaars acht Marco Hensen daarnaast de ervaring van het licht, het landschap en de natuur van groot belang.

Bij de vertaling van deze uitgangspunten in het ontwerp worden een aantal kansen onbenut gelaten. De situering van het gebouw aan een binnenwater in plaats van het Markermeer is in dat opzicht bijvoorbeeld moeilijk te begrijpen. Bij de ligging di-

rect aan het Markermeer was beter volstaan aan het uitgangspunt waarbij gestreefd wordt naar sterke contrasten. Bij de gekozen lokatie was daarentegen de verwevenheid van gebouw en omgeving meer op zijn plaats geweest. Vervolgens is het inzetten van daglicht als bouw materiaal eenzijdig gekoppeld aan de uitvoering van de gevel.

De ruimten in het gebouw zijn interessant. De hoge werkplaatsen en de indrukwekkende constructies vormen een inspirerende omgeving voor de kunstenaars. Uit de presentatie blijkt een grote vaardigheid in het tekenen met behulp van de computer.

14 De interessante opgave die bestaat uit het realiseren van een nieuwe functie in het Enschedé complex in Haarlem, staat model voor een algemene problematiek. De aanpak van een dergelijk project is belangrijk vanwege de voorbeeldwerking die het voor vergelijkbare situaties kan hebben. Het valt om die reden te betreuren dat Express een zeer pragmatisch plan is. De ruimtelijke oplossing is een tamelijk directe vertaling van het programma. Zowel gereedeneerd vanuit de kwaliteiten van de bestaande situatie als gereedeneerd vanuit de nieuwe functies worden de gepleegde ingrepen onvoldoende gemotiveerd. De presentatie geeft bovendien nauwelijks inzicht in de opgave en de probleemstelling.

Het uitgangspunt van het ontwerp is terecht gebaseerd op de hoge kwaliteit van de bestaande situatie. De randen van het voor de binnenstad van Haarlem beeldbepalende Enschedé complex blijven behouden. Het goede basisconcept voorziet daarnaast in de introductie van een nieuw besloten openbaar plein binnen het complex van waaruit de nieuwe functies ontsloten worden. De talrijke aanknopingspunten die de lokatie biedt blijven echter voor een groot deel liggen, waardoor de ingrepen een incidenteel karakter hebben en weinig toevoegen aan de reeds aanwezige kwaliteiten. Een voorbeeld is de relatie van het binnenplein met de Oude Markt. Deze nieuwe verbinding krijgt in het ontwerp geen uitwerking die aansluit bij het belang ervan.

Bij de planvorming wordt het principe gehanteerd dat een stad alleen vernieuwd kan worden door dergelijke opgaven integraal aan te pakken. De jury twijfelt aan de effectiviteit van die stellingname omdat deze opvatting voorbijgaat aan de praktijk waarbij het uiterst moeilijk blijkt om de vele betrokken partijen op hetzelfde moment tot deelname en investeren te bewegen. Het gehanteerde principe maakt de realisatie van de plannen afhankelijk van de deelname van elk van de betrokken partijen.